

Zivljenje in delo Venca Poviškaja

Ciril Kosmač.

1.

Ko se je Venc Poviškaj vrnil iz ječe, je bilo njegovo že od rojstva nestanovitno telo precej zrahljano, njegovo čisto srce pa je bilo do vrha napolnjeno s strahom, obupom in sramoto. Potegnil se je na kaščo kakor oklofutan otrok, se zagrebel v slamo, se s svojimi velikimi črnimi očmi začudeno zamaknil v blatno, tu pa tam še zasneženo pomladansko pokrajino ter razmišljal o svoji žalostni usodi. Razmišljal je pridno in se vestno potapljal do vseh pretresljivih globin, ki jih je dosegla njegova preprosta in nekoliko skaljena pamet; razmišljal je tako dolgo, dokler se njegova sestra iz lastne skušnje ni spomnila, da je lenoba mati vseh pregreh. Stopila je k njemu, vrgla predenj vrvi in osorno zahreščala vanj, naj se pri priči odviška po drva, kajti bridko se vara, če misli, da bodo ubijalci in morilci zastonj žrli v njeni hiši.

Venc se je skobacal iz svojega gnilega in pregrešnega gnezda, poviškal svojo kilo, krepko zategnil pas, pobral vrv ter stopil h Graparjevemu Petru. Pogovoril se je z njim o sanjah, ki so ga zadnje noči mučile v ječi — sanjal je o samih trobentah —, potožil je o svoji grenki usodi, popil kanček črne kave, pokadil cigareto in prosil Petra, da mu je prišil dušico k srajci. Potem se je prisrčno zahvalil, rekel zbogom in se počasi napotil v gozd.

Toda med potjo se je menda znova tako globoko zatopil v svojo grenko usodo, da je vtaknil nogo v zadrgalico, ki jo je Šmonov Izidor na stezi nastavil zajcem, se spodtaknil in se pognil v sneg kakor je bil dolg in širok. To sicer ni bila smrtnonevarna nesreča, vendar se je v tistem trenutku tako jasno in prepričevalno zabliskalo v možganih Venca Poviškaja, da je pri priči pozabil na drva in na obljubljeno kosilo, pač pa je mirno odvezal zadrgalico, poiskal skrito jaso in mlado gabrovo vejo ter se po kratkem, a svobodnem preudarku meni nič tebi nič prostovoljno poslovil od tega sveta.

Tako je Venc Poviškaj svojo usodo tako rekoč zapečatil kar mimogrede. Požvižgal se je na nadaljnje radosti življenja na zemlji, na norčave južne vetrove, ki so razigrano pihali od vseh štirih na vse štiri strani sveta, veselo oznanjali pomlad in naravnost z otroško radostjo vneto tlačili dim iz dimnikov nazaj v kuhinje, da so se gospodinje cmerile okrog ognjišč in s solzami zalivale jedi, ki so se kuhale po piskrih; požvižgal se je na zemljo, ki se je dramila iz zimskega spanja, na teloh, ki je že odevetal in se vdano pripravljaj na smrt, na cvetoče resje, na vrbe in njihove mačice, na mladike, ki so se vijugale k mlademu soncu in naglo poganjale očesca, na vonj po sveže nakidanem gnoju, na bližajoče se velikonočne praznike in na otroke,

ki so se podili po lužah, se lasali, se obdelavali s pestmi in proti ter se vselej, kadarkoli so zagledali Venca Poviškaja, s vežimi močmi grabili za trebuhe in kričali za njim „Venc, poviškaj, poviškaj!“; požvižgal se je na večno plačilo in na sedež, ki ga bo po tem trpljenja polnem življenju na zemlji zaslužen zasedel v nebesih na desnici nebeškega očeta, o katerem sta mu tako vztrajno prepevala prečastiti gospod župnik in pobožna teta Marjanca; požvižgal se je na Mojega Jezusa in na njegov koleselj, na „Tri krone“, na Rozino ali Zinko, kakor jo je on imenoval, na Petra, na Izidorja in na viškanje, požvižgal se je na vse — zbogom, pa dobro se imejte.

To nenadno slovo bi sicer ne bilo nič posebnega, kajti prej ali slej se vsi srečamo z botro smrtjo ter odrinemo z njo za vse večne čase v tiste kraje, odkoder ni vrnitve; toda Venc Poviškaj ni umrl naravne smrti, kakor pravimo tisti smrti, ki jo počakamo doma v postelji, lepo spodobno sezuti, slečeni, obriti, umiti in prevideni s tolažili svete vere, pač pa je umrl takšen, kakršen je hodil po vasi: obut in oblečen, kosmat in zapackan, s tolažili popolnoma nepreviden se je obesil na gabrovo vejo — in še celo na šibko gabrovo vejo.

Vse svoje življenje je Venc Poviškaj preživel mirno in dostojno, če odštejemo njegovo pregorečo ljubezen do Rozine, njegov izpad proti svaku, in če je kratka pamet greh, zdaj, ob poslednji uri pa je spet pošteno skočil iz tira. Njegova smrt je bila vsekakor nespodobna in neestetična, kajti ljudje so tudi smrti izročili nekakšne postave in red, po katerem naj se ravna — toda smrt ima včasih več smisla za življenje kakor ljudje in tako se tu pa tam požvižga na lepe manire in na resnobo svojega poklica. Poleg vsega tega pa se je Venc Poviškaj tako daleč spozabil, da se je predrzno poslužil celo svoje proste volje, kar ima v nebesih kakor na zemlji; težke posledice. Gospod stvarnik je bil zelo dober jurist in diplomat, — še danes bi lahko kjerkoli na zemlji zasedel stol modrega in dalekovidnega ministra; dal je človeku prosto voljo, prav tako pa mu je napisal knjigo zakonov, v kateri so lepo po vrsti naštetje zaslužene kazni, ki jih je človek vselej deležen, kadar se posluži svoje proste volje. In tako je bilo kakor na dlani jasno, da se je mirna in verna vas ob smrti Venca Poviškaja upravičeno nekoliko razburila.

Ženske so si takoj obliznile ustnice, kakor bi použile nekaj zelo okusnega, ter se z vso dušo zatopile v razglabljanje praznih marenj: ali je imel Venc prav, da se je obesil; kdo je kriv, da se je obesil; zakaj se je obesil; in tako dalje.

Možje pa so vso stvar zgrabili veliko globlje. Takoj so se razdelili v dve stranki ter strastno načeli veliko načelno vprašanje: ali naj pokopljejo Venca Poviškaja kot kristjana ali kot pagana? Prvim, ki so se zbrali pri Modrijanu, je bila vsa stvar jasna kakor na dlani: Venc se je obesil in ker se je obesil, je samomorilec; drznil se je položiti roko nase in se tako pre-

grešil zoper božjo postavo; take ljudi pa so od pamtiveka pokopavali v neposvečeno zemljo za mrtvašnico. Druga stranka, ki se je sešla pri Mojem Jezusu, je zahtevala pogreb z vsemi častmi — in to ne morda zaradi tega, ker je bil Venc že od rojstva nekoliko skaljene pameti. Taki rešitvi se je posebno goreče uprl Graparjev Peter.

„Kaj,“ je vprašal ogorčeno, „ali je bil Venc zmešan?“

„Zmešan? Ne! Če bi bil zmešan, bi bil že zdavnaj v norišnici,“ je rekel Zagričar.

„No, torej,“ je pribil Peter in razširil roke.

Z Vencovo kratko pametjo torej ni bilo nič, pač pa jim je prav prišla njegova revščina.

„Seveda,“ so se drli, „če bi se Modrijan obesil pred očmi vse vasi, bi ga pokopali s peto mašo in štirje duhovniki bi prepevali za krsto, kajti Modrijan je najbogatejši na vasi. Venc pa je revež in ker je revež ga bodo vrgli v jamo kakor crknjenega psa.“

Izbrali so Zagričarja za „moža“ in Zagričar se je takoj napotil v cerkev na grič in je med potjo zbiral ostre besede, ki jih bo prečastitemu Rihardu Orlu, ali Rihardu Piščancu, kakor je njegova stranka imenovala župnika, povedal naravnost v obraz.

Gospodu župnika zaradi te smrti sicer niso osiveli lasje, ker je bila njegova glava že dolga leta gola kakor koleno, nekaj bridkih trenutkov pa mu je Venc Poviškaj vseeno prizadejal. Ko se je večno okajeni cerkovnik prizibal z žalostno novico v župnišče, snel klobuk, odnergal svoj „Hvaljen Jezus“ in počasi izblebetal, da se je „ta hudič, ta Poviškaj, tisti s kilo, obesil“, je župnik obupano objel svojo lesketajočo se plešo, izustil svojo najhujšo kletvino „O, to prokletu maslo!“ ter se zatekel v svojo sobo. Njegova boljša tretjina, kakor so vaščani imenovali kuharico Ano, je zaradi spodobnosti in ženske nežnosti sicer prebledela, toda še preden je cerkovnik zaloputnil za sabo težka vežna vrata, ji je vzpodbudna zavest, da skrbi za telesni blagor prečastitega gospoda in same sebe, takoj vrnila moč in razsodnost; naglo je skočila za cerkovnikom in mu naročila, naj kar zvoni z malim zvonom, saj kolikor ona ve, tisti Poviškaj ni bil pri čistem, potem pa je stopila k župniku, prekrizala roke na junaških prsih in mu začela brati levite. Očitala mu je predolg jezik in preveliko gorečnost. Vprašala ga je, če se nemara še spomni, kakšnega kozla je ustrelil pred dvema letoma, ko je s prižnice nahrulil dve kmetici, ki sta po njegovem mnenju preočitno razkazovali v cerkvi svojo zagorelo kožo: moža sta prestopila k liberalcem in dve šunki sta bili manj, da o maslu sploh ne govori. Drugič naj se bolje ogleda po cerkvi in naj premožne kmetice pusti na miru; če že mora hruliti, naj hruli bajtarske. Tako je. In ali mu ni nemara že takrat povedala, da tista pridiga, ki jo je naslednjo nedeljo spustil o semenu hudičevem, o jami razbojnikov in o podobnih stvareh, ne bo rodila dobrega

sadu. Vse prav in dobro, tudi gorečnost je potrebna, toda dandanes niso več tisti srečni stari časi, ko so ljudje trepetali pred peklenkim ognjem. Ta strah je popustil; premislijo naj, prečastiti, in naj iznajdejo kaj novega, kajti od same gorečnosti ne bosta več dolgo živela. Liberalci bodo zahtevali cerkven pogreb, na to se, gospod, kar lahko pripravijo — in če mislijo, da lahko preživita brez velikonočnih darov, naj to zahtevo tudi mirno odklonijo.

Ta pridiga sicer ni bila v skladu z božjimi nauki, toda prečastitega je kljub temu tako pretresla, da je objel svojo plešo in iz dna srca vzdihnil:

„O, to proketo maslo!“

Ta vzdih je prišel ravno o pravem času, kajti kuharica Ana se je bila tako globoko zamaknila v pozemske dobrine, da je ob imenu te blagodišeče masti žalostno nagnila svoj otožni obraz na zalito ramo in milo povedala, da je masla zmeraj manj in da ga v bodoče nemara sploh ne bo več. Seveda, vsega tega ni kriva gospodova gorečnost in njegove pridige za napredek čednostnega življenja, pač pa ljudski napredek, kajti odkar je na vasi zadržna sirarna, prinašajo maslo samo še starokopitni kmetje, ki se vztrajno bore proti vsem takim, za preprosto narodovo življenje vsekakor pogubnim novotarijam.

To žalostno posvetno gospodarsko razmišljanje je prekinil farovski Sultan s svojim tenkim laježem. Trenutek na to so v veži zaškripali podkrovani čevlji in v sobo je stopil Zagričar ter samozavestno pozdravil z dobrim večerom. Kuharici Ani ta pozdrav očitvidno ni bil všeč, ker se je molče umaknila, gospod župnik pa je „možu“ rekel „na veke amen“ in skušal z velikim prizadevanjem in premagovanjem dati svojemu jokavemu in nagubanemu obličju prijazen izraz, kar se mu pa ni posrečilo. Prekrižal je roke na prsih in najprej odmolil nekakšno molitev o kočljivosti takih primerov ter o neskončnem božjem usmiljenju, potem pa je povedal, da bo pogreb naslednje jutro z mašo; sicer je maša naročena za ranjkega Pologarja, toda mrlič ne more čakati. Zagričar je ostrmel in se seveda na tihem jezil, ker mu ni mogel povedati svojih ostrih besedi naravnost v obraz. Toda nič zato.

„Poglavitno je, da je zmaga naša,“ je rekel sam zase in šel.

Kučarjevega Ivanca je ta smrt prav tako vznemirila, ali odkrito rečeno, vzradostila. Priplaval je po dolini s petelinjimi krivci za prišpičenim klobukom, v levici je nosil belo culo, z desnico pa je držal za ročico drobno, suho dekletce, ki se je treslo od mraza. Možu se je kajpak mudilo, delal je meterske korake, dekletce pa je po zraku plavalo poleg njega kakor angel varuh in se samo tu pa tam s svojimi razcvetenimi čevljički doteknilo blatnih tal.

Ta Kuščar je bil precejšen kmet iz sosednje vasi, ki bi rad svoje za-voženo gospodarstvo rešil s čarovnijo. Planil je v Hvalov kozolec, kjer je ležal mrlič, skočil h Graparjevemu Petru, ga zgrabil za rame, se mu s svojimi ščetinastimi brki skoraj dotaknil obraza in pritajeno vprašal:

„Kje je pas?“

„Kakšen pas?“ se je začudil Peter.

„Pa vrv?“ je vprašal Kuščar glasneje.

„Zakaj pa vrv?“ je zrogovilil Šmonov Izidor, ki mu je potrpežljivost že pohajala.

„Ja, na kaj se je pa obesil, če ne na pas ali na vrv?“ je nestrpno vzkliknil Kuščar in razširil roke pred tolikšno nevednostjo.

„Obesil se je na zadržgalico,“ je mirno povedal Izidor in bziknil slino skozi črvive zobe.

„Kaj?“ je poskočil Kuščar. „Na zadržgalico? Na zadržgalico, praviš? Na kakšno zadržgalico pa?“

„Ha!“ Zdaj se je Izidor skoraj spozabil in potegnili iz žepa svojo štu-lasto roko in zaplaval z njo po zraku pred tolikšno nevednostjo. „Kaj nisi še nikdar videl nobene zadržgalice?“ je vprašal.

Kuščar je pritisnil kazalec najprej na levo potem na desno nosnico, se obrnil v stran, pihnil vodo iz nosa in začudeno zmajal z glavo.

„Obesil se je na čisto navadno zadržgalico,“ je povedal Izidor, „na tako iz telefonske žice, ki jih divji lovci zajcem in lisicam nastavljajo.“

„Na tako za zajce, za lisice?“ je zamrmral Kuščar in spet stegnil ka-zalec, toda zdaj ga ni uporabil pri svojem nosu, pač pa je z njim narisal v zrak nekakšno zanjko.

Izidor je prikimal.

„Kakšen človek pa je to sploh bil, da se je kaj takega spomnil?“ je dejal Kuščar. „Na, zdaj se pa kar obrišiva pod nosom,“ se je obrnil k otroku. „Suknje ne bo, čevljev ne, krave tudi ne. Ves svet je pokvarjen. Na kaj vse se ljudje dandanes obešajo: Podbojev Justin se je obesil na srobot, čeprav je imel dober pas pri hlačah, Belajeva Marička se je obesila na rob rjuhe, Peskarjeva Anca, tista stara trapa, pa se je spravila celo na sajasto verigo nad ognjiščem. Tu pa piše, da mora biti pas ali vrv,“ je dejal in udaril po culi.

Izidor je pripomnil, da srobot prav tako drži, veriga pa še bolje, toda Kuščar je njegove besede preslišal. Očividno je prejle, ko je dejal otroku, da se lahko obrišeta pod nosom, uvidel, da bi to ne bilo napačno, zato se je zdaj obrnil k njemu, ga z dvema prstoma prijel za nosek in ukazal:

„Pihni!“

Deklece je ukaz izvršilo po svojih skromnih močeh in se zlecnilo.

„Ali te zebe?“ jo je skrbno vprašal oče, toda odgovora ni čakal; tako je Kuščar spraševal svoje otroke poleti in pozimi, kajti mraz je bil po

njegovem mnenju najhujše zlo. Sesedel se je na tram in si z rokami zakril obraz.

„Kje pa je zadržalica?“ je vprašal čez čas in skočil naglo pokoncu kakor bi se zbudil iz slabih sanj.

Izidor in Peter sta se spomnila, da je Ivanc najbrže z njo zavezal Vencu noge, ko ga je vlekel iz gozda. Kuščar je zadržalico res našel pri obešenčevih nogah, jo odvezal, si jo najprej pozorno ogledal, potem pa jo pazljivo zvil, stlačil v žep, pograbil culo in dekletce ter se napotil k Zavoglarjevemu študentu, da bi mu raztolmačil prisego sv. Krišpina, kajti prisega je bila pisana v latinščini, tega jezika pa se Kuščar na svojem dolgoletnem romanju po Pruskem ni nikjer naučil. Zavoglarjev študent je „kolomon“ prelistal brez vsakega spoštovanja, pri prisegi sv. Krišpina pa se je celo zviška nasmehnil, kakor se na kmetih nasmihajo vsi taki nadobudni mladi učenjaki. Ta lahkomiselnost malomarnost pa je Kuščarja tako podžgala, da je stlačil v usta pest tobaka, skočil iz zdiča, naperil svoj dolgi kazalec v visokonogega zelenca, kakor bi ga hotel ustreliti, ter mu začel dokazovati učinkovitost te najskrivnostnejše in najsilnejše prisega: on jo je že tri nedelje bral doma in ob istem času, ko je v cerkvi zvonilo k povzdigovanju — tako je namreč predpisano — in hiša se je tresla kakor ob potresu, čeprav ni natančno razumel, kaj bere. Ta dokaz pa je starega Zavoglarja tako dirnil, da ga je neprijetno požgačkalo v sapniku; vzel je pipo iz ust in ko se je sumljivo odkašljaj in pljunil v skrinjico z žaganjem, se je obrnil h Kuščarju in mirno povedal, da si on, Kuščar, lahko privošči tu pa tam kakšen potres, ker ima novo hišo, njegova hiša pa je stara že dve sto let in bi kaj takega gotovo ne prenesla.

„Matic, če je pa tako — — —“ je rekel Kuščar iz dna svojega ranjenega srca in naperil svoj kazalec nanj, toda stavka ni končal. Morda je spoznal, da so tu vsi dokazi bob ob steno, zato je naglo zvezal „kolomon“ v prtič, segel na peč po dekletce, ki se je bilo pričaralo k polenti, ga odtrgal od sklede in ga postavil v kruto realnost, rekel z bogom, zaloputnil z vrati in odplaval iz vasi.

Venc Poviškaj pa je medtem mirno ležal v Hvalovem kozolcu na tramih, ki so bili pregrnjeni s smrekovimi vejami; ležal je takšen, kakršnega so pobrali izpod gabrovega grma: moker, blaten, skrčen in še nekoliko zmrzel. Treba je sicer priznati — čast komur čast —, da se je pogrebec Ivanc v potu svojega obraza resno prizadeval, da bi Vencu zatisnil oči in zravnal noge kakor se mrličem spodobi, toda njegov trud je bil zaman. Venc je ostal trd in neomajen: kolena so mu trmasto štrlela kvišku, čez široko odprte oči so mu potegnili raztrgan in zamaščen klobuk, njegov nos pa je bil še obsežnejši in bolj zavihan kakor v življenju. Toda kljub temu je bil Venc Poviškaj ves droben in skromen, kakor bi vohal, da se s svojo smrtjo

ni pomaknil niti za korak naprej in da je v bistvu bilo tudi njegovo poslednje dejanje nekoliko smešno.

Marjanca in Zinka sta prinesli dva piskra cvetočih nageljnov, jih postavili k hlevski luči, ki mu je svetila ob vzglavju, ter odmolili očenaš. V slami poleg bornega mrtvaškega odra pa sta ležala Graparjev Peter in Šmonov Izidor, skrbela, da luč ne bi ugasnila, pridno podajala drug drugemu pletenko rebule ter modrovala o življenju in o smrti, kakor sta vedela in znala. Ko sta izčrpala svoje znanje, sta umolknila in na tihem grebla po svoji vesti, če nista nemara s čim pripomogla k Vencovi smrti.

„Ne bil bi ga smel jemati s sabo, ko sem hodil nastavljat lisicam in srnam,“ si je očital Izidor. „Tako se je ta hudič naučil in tako se je tudi obesil. Še zadrstica je bila moja.“

Peter pa je razmišljal, če mu ob zadnjem srečanju ni preveč rekel v tisti pridigi o usodi in ga tako nehote spomnil na samomor.

Proti večeru sta drug drugemu razkrila svoje težave.

„Tako mu je bilo pač usojeno,“ je dejal Peter. „Če ne bi bil našel tvoje zadrstice, bi našel drugo. Proti usodi je vsaka borba zaman.“

„Seveda, seveda,“ je veselo pritrdil Izidor, planil pokoncu in na svoj račun stekel po novo pletenko. Potem sta se globlje zagrebla v slamo in pomaknila luč k sebi. In ker nista ne pela ne molila ob mrliču, kakor je to navada na kmetih, sta razdelila karte in urezala „briškolo“, da bi hitreje minila noč.

Drugo jutro se je Moj Jezus navsezgodaj pojavil z lojtrskim vozom, ker je mislil, da bo peljal Venca na pokopališče, kakor je vozil vse podobne reveže; toda njegov trud je bil odveč. V Hvalovem kozolcu se je zbralo toliko ljudi kakor bi pokopavali premožnega kmeta; večina je bila takih, ki po navadi niso obirali cerkvenih zidov. Štirje gospodarji so dvignili golo krsto na rame in tako pokazali, da služijo svojemu prepričanju in obenem dajejo po bučah svojim nasprotnikom, kakor je rekel Zagričar.

Graparjev Peter je v naglici prelistal Gregorčičeve pesmi in si izbral verze, ki jih bo povedal v govoru, ki ga bo Vencu govoril ob odprtem grobu. Toda ko je krsta pljusnila v vodo, ki se je bila ponoči natekla v jami, in je Peter stopil na rob groba, so mu resnične solze zalile oči: zameglilo se mu je, pred sabo je videl veliko motno jezero, toda kljub temu, da ga je ganotje stisnilo za grlo, je izdaval precej razločen glas, ki ga pa skoraj ni mogoče uvrstiti v abecedo.

Potem so se sklonili, pobrali grudo in jo vrgli v vodo, si obrisali solze in stopili k Mihui na žganje. Moj Jezus, Izidor, Peter in Zinka so sedeli za skupno mizo in molčali. Ko so se vračali v dolino, se je dan že nagibal. Peter se je zamaknil v zahajajoče sonce in se trdno zaklel, da bo o usodi Venca Poviškaja nekaj napisal.

„Kam?“ je vprašala Rozina, „saj nimamo več časopisov.“

„Ti si trapa,“ je rekel Izidor, jo sunil s komolcem in poškilil, „Peter bo o Vencu napisal roman.“

2.

Venceslav Fratnik, kakor se je uradno glasilo njegovo ime, ali Venc Poviškaj, kakor so ga zadnja štiri leta imenovali, je bil na vasi nekakšen zastopnik nesreče ali usode. Ta poklic pa ni bil zavidanja vreden, kajti z usodo je dandanes na svetu križ.

Če je usoda res tista nevidna moč, ki smo ji izročeni na milost in nemilost, potem je njen dar vse, česar smo v življenju deležni dobrega in zlega. Toda ljudje smo k slabemu nagnjeni in včasih celo usodi delamo krivico. V naši vasi je usoda pomenila nesrečo ali smolo v življenju. Kadar se je komu primerilo kaj slabega, so vsi zmignili z rameni in rekli, da mu je bilo pač tako usojeno; kadar pa je koga doletela sreča, ni o usodi nihče niti črhnil. Toda taki srečni dogodki so bili zelo redki, kajti zadnje čase je tudi usoda obubožala in deli večinoma samo slabe darove. Vencu Poviškaju je delila same bridkosti, res da same drobne bridkosti, toda v petindvajsetih letih se je tudi teh nekaj nabralo.

Prva bridkost ga je doletela, še preden je bil spočet. Njegov oče, starokopitni krojač Fratnik, ki je ljubil narodne pregovore in verjel v svoje zveličanje, je dvajset let hrepenel, obupaval in na tihem tudi preklinjal svojega naslednika, ki se mu ni hotel roditi. V njegovi zorni mladosti sta se mu sicer rodila hčerka in fantek, toda fantek se je še kot nedolžen angelček preselil bogu v naročje. Fratnik svoje bolečine sicer ni pokazal, pač pa je premislil in spoznal, da ga je bog oče kaznoval, ker se je svojega naslednika preveč veselil in ker ga je preveč pomehkužil. Zato je zaklenil svoje srce, postal navidez oduren in trdno sklenil, da se svojega naslednika, če mu ga bo bog dal, ne bo veselil in da ga tudi pomehkužil ne bo.

In tako je krojač Andreje Fratnik zabadal iglo, se norčeval iz vaških nosov in vestno opravljal svojo zakonsko dolžnost, dokler se mu v jesenskih letih ni rodil drugi sin. Fratnik je bil svojega naslednika čez mero vesel, toda svojega veselja ni pokazal. Ko je babica stopila k njemu v izbo, kjer je s strogim obrazom paral staro suknjo, in mu rekla, da si ga že lahko ogleda, ni takoj planil s stola, pač pa je počasi dvignil glavo in bevsknil vanjo, kaj naj si ogleda, in šele potem je odložil očala, zabodel iglo v šiv, si pretipal telovnik, če nima nemara kje še kakšne šivanke ali bucike, in mirno stopil v kamro. Okna so bila zagrnjena s starim modrim predpasnikom in Fratnik je v polmraku komaj razločil posteljo in porodničine oči. Stopil je bliže, žena je poiskala njegovo roko in jo položila na nekakšen zavitek, ki je ležal v postelji poleg nje. Fratniku bi se bilo ob tem dotiku

skoraj odklenilo srce, toda premagal se je. Vprašal je ženo, če kaj želi, in ker je žena imela vse, kar ji je pozelelo srce, se je naglo vrnil v izbo.

Zdaj je bil otrok na zemlji, krstili so ga za Venčka; „Venceslav, vojvoda češki, je njegov patron.“ je rekla teta Marjanca. Toda ob njegovi postelji je že stala usoda in mu takoj izročila novo bridkost. Komaj je tri dni gledal luč sveta, že je njegova mati za vedno zatisnila oči. To je bil hud udarec; ljudje pa so po stari navadi zmajali z glavami in rekli:

„Tako mu je bilo pač usojeno.“

Tudi Venčkov oče je bil istega mnenja, poleg tega pa je dobro vedel, da ne smemo nikdar zahtevati preveč sreče. Teta Marjanca, ki je bila pobožna žena, pa je videla v tem pot božje previdnosti, ki ima z vsakim udarcem svoje dobre namene. Fratnik je pokopal ženo, postavil hčerko Pavlo k ognjišču, teto Marjanco k otroku in življenje je teklo dalje.

Otrok je bil šibak in bled, a se je vendar trdno oklenil življenja. Kadar je teta Marjanca šla na dnino, ga je položila in ga nesla v izbo. Fratnik si je privezal vrv k nogam in neumorno zibal, kajti Venček se je večinoma drl, drl se je tako junaško in pretresljivo, da je včasih Šmonovka planila v hišo, sklenila roke in rekla, naj ga zaskozibog potolažijo, vsaj včasih naj ga poviškajo, saj tako lahko dobi še kilo, ker se preveč napenja.

„Ha!“ se je strogo namrgodil Fratnik, ki se je trdno držal svojega sklepa, da otroka ne bo pomehkužil. „Pregovor pravi: Pometaj pred svojim pragom! Mar se tvoji ne derejo? In če se naš dere, naj se kar dere, bo vsaj zdrav in močan.“

Soseda je šla, Venček pa se je po svoji mili volji drl in napenjal toliko časa, dokler ga ni Marjanca nekega dne položila Fratniku nagega pod nos in rekla:

„Tako, saj sem rekla!“

„Da, saj sem rekel!“ je zrogovilil Fratnik in s kazalcem previdno potipal otrokov trebušček kakor gospodinje med kvašenjem potipajo kruh.

„Kaj si rekel? Nič nisi rekel! Jaz sem rekla!“ je ugovarjala Marjanca in zahvalila boga, da otrok nima več žive matere.

„Rekel sem jaz, pa mir besedi!“ je pribil Fratnik. „Sicer pa kilo gor, kilo dol, saj ne bo šival s trebuhom,“ je zaključil in se znova zatopil v svoje delo.

To je bila že tretja bridkost, na katero pa niso obračali posebne pozornosti. Razlika je bila samo ta, da je bila Venčku od tistega dne dalje svoboda glede kričanja prikrajšana. Kakor hitro se je oglasil, so mu takoj zamašili usta z zdrobom, z mlekom, s kašo ali z drugo jedjo. Te vrste tolažba pa seveda ni ostala brez posledic: Venček se je čez mero zredil. Z napetim, rdečim in popackanim obrazom je ležal v zibki, mežikal v strop in molčal. Ne „tata“ ne „teta“ ne „mama“ ni rekel in prav tako se ni spomnil, da prihaja čas, da se postavi na noge. Oče ga je včasih vzel v naročje, ga

poviškal, kadar sta bila sama, se zamaknil v njegove velike črne oči in začudeno zmajal z glavo.

„Pob, pogleda pa nimaš bistrega,“ mu je rekel. „In nos, no da, nos, to bomo šele videli.“

Fratnik je že od nekdanj imel piko na nosove; poznal je nosove vseh vaščanov in pri vsakem človeku si je najprej ogledal ta del njegovega obraza in izrekel o njem svojo sodbo. Najbolj je sovražil navzgor zavihane nosove. „Kakšen nos pa je to?“ je govoril. „Kakor bi pes čepel v griču.“ In tako je kajpak razumljivo, da se je zanimal tudi za nos svojega naslednika.

Njegov naslednik pa je mirno ležal in vztrajno močil zibko celi dve leti in se šele potem postavil na noge. Oče mu je za to slovesno priliko sešil nov širok pas iz trdega platna, mu krepko opasal trebušček, ga postavil na tla in mu veselo rekel:

„No, zdaj pa le poskoči.“

Sicer je bil že čas, da bi Venček poskočil, toda ta stvar mu vendarle ni šla tako naglo od rok. Najprej je capljal po bajti, potem pa se je skobacal čez prag in se napotil v življenje. Seznanil se je s šmonovimi in drugimi otroci, se igral in se vračal domov umazan, objokan in pobit. Ko je bil štiri leta star so ga ošpice položile na posteljo, potem ga je davila davica, v petem letu pa ga je napadel oslovski kašelj, ki je naravnost porazno vplival na njegovo kilo. Oče mu je še krepkeje zategnil pas, zalivali so ga z različnimi čaji, ki jih je prinašala Pajntarjeva Jera, mu dajali mecesnove smole in medu, ga kadili s satovjem in mu pripravljali parne kopeli s semenimi mrvami, toda kašelj ga je vztrajno gnal. Ko se je po dveh letih Venček vendarle oddahnil, se je pojavila nova bridkost: šola je položila nanj svojo roko.

Oče mu je sešil torbo, segel za podobo sv. Andreja po tablico in abecednik, ki ga je rabila Pavla — in Venček se je napotil v šolo. Učitelj ga je posedel v prvo klopi in mu rekel, da mora biti miren in tih, in Venček se je tega nauka vestno držal: bil je miren in tih, tih celo, kadar ga je učitelj kaj vprašal. Izkazalo se je, da ni za učenost tega sveta, postal je živa primera neznanja in lenobe, na katero je učitelj skoraj vsak dan pokazal s prstom. Toda zaradi tega se Venčku ni odprla glava.

To so bila sicer brezskrbna, a vendar grenka leta. Otroci se dobro poznajo med seboj in tako so kaj kmalu odkrili, da ima Venček kilo, kar je posebno zanimalo Kočarjevo Zinko. Nekega dne ga je zvabila v hram in mu v poltemi rekla:

„Ti imaš pa kilo.“

Venček jo je preplašeno pogledal.

„Tisto, kar imaš tam,“ je reklo dekletce in pokazalo na njegov trebuh, „tistemu se reče kila.“

Venček se je zlecnil in položil roke na trebuh kakor bi pričakoval udarca.

„Kaj se pa tresesh? Saj te ne bom udarila,“ se je obregnila Zinka.

Venček je dvignil oči in jo pogledal; v njegovem pogledu je bilo nezaupanje in hvaležnost.

„Pajntarjeva Jera je rekla naši mami, da zaradi tega tudi v posteljo močiš. Ta pob ne bo za rabo, je rekla,“ je dodala Zinka.

„Saj ne zmerom,“ je rekel Venček. „In zdaj spim na peči.“

„To že,“ je rekla Zinka in stopila bliže. „Ali pokažeš?“ je vprašala takoj za tem s sladkim glasom, segla pod predpasnik po debelo rdeče jabolko in tako hlastno ugriznila vanj s svojimi ostrimi zobmi, da se ji je sok pcedil po bradi.

Venček je zardel in planil pokoncu.

„Kam letiš? Kaj se pa cmeriš? Ali sem ti mar kaj naredila?“ je rekla očitajoče.

Venček se je vrnil in previdno sedel daleč od nje na leso krompirja, potegnil z rokavom mimo nosa in čez oči ter posmrknil.

„Hočeš jabolka?“ ga je vprašala Zinka prikupno in se pritisnila k njemu.

Venček je prikimal.

„Na tu imaš dve, ampak potem boš pokazal.“

Venček je že stegnil roki, toda pri zadnjih besedah se je premislil.

„Nočeš? Kakor hočeš. Saj te ne silim. Po tej ceni bom že lahko prodala,“ je rekla Zinka užaljeno, se obrnila vstran in slastno načela novo jabolko.

Venček se je sklonil in gledal v svoj trebuh.

„Kaj pa še sediš? Kar pojdi, sitnost sitna. Mevža. Kakšen pob pa si?“ je rekla in sedla predenj na berač.

„Saj, saj bom,“ je zamrmral Venček.

Zinka je počasi vstala in stopila v kot še po dve jabolki ter jih postavila predenj med krompir. Potem mu je položila roko okrog vratu in ga stisnila k sebi.

„Že, ampak povedati ne smeš,“ je zastokal pob.

„Povedati, trapa, za kakšno me pa imaš,“ mu je očitajoče vrgla Zinka in priprla vrata, da je v hramu zavladovala skoraj popolna tema.

Čez nekaj minut je skočil Venček iz hrama, stekel po klancu in si zapenjal pas, Zinka pa je stala na pragu, držala v roki tri rdeča jabolka in kričala za njim:

„Venček, jabolka si pozabil, jabolka si pozabil!“

Po tisti prigodi se je Venček Zinke ogibal, Zinka pa je še zmeraj silila vanj. V šoli ga je včasih Šmonov Izidor, ki je bil najmočnejši, dvignil na rame in ga nosil po razredu, Zinka pa je hodila za njim, kazala z ravnalom v Venčkove mokre hlače in kričala:

„Prosim ogledajte si slike, ogledajte si slike!“

Venček se je sicer upiral po svojih skromnih močeh. Tudi Graparjev Peter, ki je bil v šoli najbolj miren in najboljši učenec, je včasih potegnil z njim, toda pamet in dostojnost sta v takih primerih popolnoma brez moči.

Tako je Venček živel osem let. Ko je bil štirinajst let star, je prejel odpustnico kakor so jo prejeli vsi ostali. Učitelj se je poslovil od njih z ganljivim govorom; povedal jim je, da je zdaj konec njihovega brezskrbnega življenja, konec potepanja in smeha, toda da se ne smejo ustrašiti, samozavestno in junaško naj gredo svojim ciljem naproti. Te resnično globoke besede so se lahko porodile samo v možganih vaškega učitelja. Poslal je otroke svojim ciljem naproti sredi vojnega meteža, ko so skoraj vsi ljudje na zemlji živeli brez vsakršnih ciljev.

Graparjevega Petra je govor ganil do solz, Venček je bil miren in tih, Šmonov Izidor in Kočarjeva Zinka pa sta komaj zadrževala smeh. In vendar so bili vsem štirim cilji napisani: Zinka je imela svoj cilj v krvi, Peter v užaljenem srcu, Izidor v granatah, patronah in drugih vojnih igračah, Venčku pa je bil cilj določen že zdavnaj pred njegovim rojstvom in ta cilj je bila — šivanka..

3

Šest let, to še ni večnost, toda tistih šest let življenja, ki ga preživijo fantje od šolske odpustnice do nabora, je zanje večkrat bridkosti polna neskončnost.

Ne otroci ne odrasli niso, pač pa nekakšna zanikrna bitja, ki jih imenujemo smrkavci. Sicer so ta bitja prav tako ustvarjena po božji podobi kakor odrasli ljudje, toda kljub temu lahko kdorkoli stresa nanje svojo objestnost, zaničevanje in zlobo. Srca teh bitij pa se prav v teh letih razcevetajo in z bridko bolečino srkajo vase vse trpke besede in zaničljive poglede.

Ko pridejo zadnjič iz šole, zaženo z olajševalnim vzdihom za vekomaj v kot razcefrane knjige, spravijo odpustnico za sveto podobo in začno v potu svojega mladega obraza služiti svoj vsakdanji kruh. Njihovo mesto je pri delu, drugje so povsod v napoto. Med otroke ne spadajo več in prav tako se še ne smejo vtikati v resne pogovore. Če se kdaj spozabijo in odpro svoj kljun, jim starši takoj pokažejo vrata.

V cerkvi ne vedo, kam bi se dali: potikajo se po zakristiji in se skrivajo za vrati pri spovednici, kajti pred oltar jih je sram stopiti — saj ne hodijo več v šolo —, na kor, v kraljestvo fantov, pa se še ne drznejo prinesiti svojega nosu. Ob nedeljah popoldne skorajda ne smejo stopiti na vas, posebno pa se morajo ogibati gostiln, kajti objestni fantje včasih radi dokažejo dekletom svojo moč s tem, da smrkavcem pošteno navijejo ušesa in jih našenejo domov:

„Otroci, domov!“

In „otrok“ je smrkavcu vendar najhujša psovka.

In tako večkrat posedajo doma v nedeljsko zapuščeni izbi in stoje pred razbitim zrcalom z očetovo britvijo v rokah in strastno pričakujejo, kdaj bo pognala prva kocina in s svojim prihodom naznanila, da se tudi njim bližajo pravice in lepše življenje. Po dveh, včasih celo treh letih jim končno vendarle požene pod nosom prvi nedolžni puh, takrat pa se v njihovih srcih zdrami dotlej še nepoznani občutek. Nekega večera spoznajo, da luna ni samo zaradi tega na nebu, da razsvetljuje temne noči — in to spoznanje tako čudno vpliva nanje, da jim kar na vsem lepem otožnost zalije srce, zdvomijo nad vrednostjo svojega grenkega življenja, se naslonijo na raskavo deblo stare tepke pred hišo in se prvič v življenju razjočejo brez vsakega vzroka. Od tistega večera dalje vzljubijo noči, njihovo srce je občutljivejše za trpke besede in zaničljive poglede, zapro se vase in tu pa tam sežejo celo po knjigi. Svojih sošolk ne pozdravljajo več, marveč se jim umaknejo, kjerkoli morejo in se jim ne drznejo pogledati v oči. Včasih jih koraki zaneso iz vasi, zatavajo po gozdu, se zamaknejo in pijejo tišino, prisluškujejo vetru, ki drsi skozi krone dreves, in listju, ki jim šumi pod nogami.

Teh lepih in bridkih let se kasneje v življenju spominjamo skoraj s solzami v očeh in hrepenimo, da bi jih še enkrat doživeli; kdove kje v tujem mestu v zaprti sobi srečamo v zaprašenem zrcalu svoj utrujeni obraz in polagamo samemu sebi račune o življenju, ki je za nami, večkrat zardevamo, toda ne pred „krivicami“, ki so se nam godile, pač pa, ker se sramujemo vseh tistih ur, ki so šle mimo nas, ne da bi jih izživeli.

Peter, Izidor in Venček pa niso bili deležni tega življenja, kajti svoja smrkovska leta so preživelii sredi vojnega hrupa.

Učiteljevo pridigo o ciljih si je zapomnil edino Peter in še ta le zaradi tega, ker mu je učitelj vpricho vsega razreda rekel, da je škoda njegovega talenta, če bi ostal zakopan na vasi, kajti taki ljudje so nesrečni vse svoje življenje. Če pa bi šel v šole, bi lahko človeštvu neizmerno koristil, kaj vemo, morda bi postal celo pisatelj, ker tako ljubi knjige. Te besede so se Petru tako globoko zadrle v srce, da jih ni nikdar pozabil. Trdno je bil prepričan, da se mu godi velika krivica. Posedal je doma, prebral vse, kar mu je tiskanega prišlo pred oči, se potepal po polju in gozdu ponoči in podnevi, se učil pesmi na pamet in se dela skoraj ni pritaknil. Ko mu je oče umrl, mu je v oporoki zapisal hrano in stanovanje pri hiši. Tu pa tam je šel na dnino, seveda ne zaradi denarja, pač pa zaradi tega, da se naužije svežega zraku in da se nekoliko razmahne, kakor je govoril. Toda stanoviten ni bil. Kadarkoli se je spomnil, je kar sredi dneva obesil koso na drevo in šel domov.

„Spomnil sem se, da moram nekaj zapisati,“ je rekel.

Šmonov Izidor je šel svojim ciljem vse drugače naproti. Prvi dve leti je vneto stikal za granatami, ki jih je strokovnjaško razstreljeval; nabiral

je patrone, puške in revolverje, tlačil smodnik v steklenice, prižgal in take „bombe“ metal v vodo in delal „vodomete“, kakor se je ta igra imenovala. Toda njegovo stikanje za orožjem se je kruto maščevalo. Ko mu je bilo šestnajst let, se je pred njim raztreščila granata in mu odtrgala desnico za zapestjem in izbila levo oko. Izidor se je potegnil domov in se ni pokazal, dokler se mu rane niso zacelile, toda svoje štulaste desnice tudi kasneje ni nikdar potegnil iz žepa. Po končani vojni je mešetarjem poganjal teleta in vole, ker je bil žilav fant. Z osemnajstimi leti je že kvartopiril in popival ter imel celo že nekakšna sumljiva poznanja s starimi devicami in vojnimi vdovami. Tudi divjemu lovu se je kmalu posvetil, kateremu je najbrže še dandanes zvest; skratka: ustvaril si je življenje, ki je bilo lepo in mikavno.

Vse težje pa je bilo Venčkovo romanje k cilju. Ko se je zadnji dan vrnil iz šole, je oče vzel njegovo odpustnico, jo pazljivo pregledal, zmajal z rameni in mu osorno dejal:

„Glave pa nimaš, glave.“

Potem je papir previdno zganil, ga spravil za podobo sv. Andreja, molče pokazal Venčku stol poleg sebe in dejal:

„No, zdaj bova pa zares začela. Tu imaš robec, kajti krojači se ne usekujejo s prsti, da boš vedel.“

Venček se je glasno useknil, spravil rdeči robec v žep in sedel k veliki mizi. Oče mu je vrgel v naročje star suknjič in zamencal:

„Razparaj!“

Venček je s kolenom pritisnil suknjič k mizi in opravil delo brez večje nesreče, samo nekajkrat je zarezal mimo šiva. Potem je dobil v roke stare hlače, ki jih je bilo treba zakrpati na kolenu. To pa je šlo že težje. Oče se je večkrat nagnil nadenj in mu z velikim potrpljenjem razložil in pokazal, toda ker Venčku stvar le ni šla od rok, ga je zgrabil za ušesa, mu pogledal v oči in dejal:

„Kakor hočeš. Če ne pojde zlepa, bo šlo pa zgrda.“

Venček ni zajokal, samo stulil se je in previdno posmrknul.

„Usekni se, mrha! Kaj misliš, da bo jutri dražji?“ je zrogovilil Fratnik.

Venček je z rokavom potegnil mimo nosa in čez oči.

To pa je bilo Fratniku že preveč.

„Kaj, ali ti nisem dal robca?“ je planil pokoncu — in zvest svoji obljubi, da otroka ne bo pomehkužil, je takoj stekel po prot.

„Tako,“ je dejal, ko se je vrnil, „zdaj bova pa novo mašo zapela.“

In res sta zapela tako glasno in ubrano, da je pobožna teta Marjanca takoj planila v izbo, sklenila roke na prsih in rekla Fratniku, naj zaskozibog odneha, saj je vendar kristjan; otrok da ni zdrav, potrpi naj, počasi se mu bo že odprla glava.

„Kristjan?“ je Fratnik zamahnil z roko. „Ni kristjana, ki bi zrased brez šibe. In tako je prav.“

In šiba je pela dalje, toda Venčku se glava ni odprla. Ves dan je sedel za mizo sključen v dve gube, zabadal iglo in komaj čakal večera. Ko se je znočilo, je povečerjal suhe hruške ali žgance brez mleka, kajti teta Marjanca mu iz previdnosti zvečer ni dajala vodenih jedi; potem je pogrnil po žgoči peči dve deski, legel nanje, zaspal in sanjal o povodnjih in o dežju, o iglah, ki so bile kakor brzojavni drogovi, in o škarjah, ki so bile kakor plugi — in te škarje so včasih oživele, tekle za njim in zevale vanj, da je Venček bežal pred njim, bežal in potem padel in padal, toda tal se ni mogel dotakniti.

Ob nedeljah je hodil z Marjanco v cerkev. Klečal je zraven nje pri oltarju sv. Neže in strmel v lepo svetnico, ki je držala v naročju krožnik z dvema oblama; strmel je v svetniški sij, ki je bil z žebljem pribit na svetničino teme, in v pajčevino, ki je trepetala med sijem v sončnih žarkih, ki so prihajali skozi visoke line.

Tako je potekalo Venčkovo življenje skoraj dve leti. Naučil se ni nič in tudi zrased ni niti za ped. Samo nos se mu je zdebilil in od dne do dne bolj vihal navzgor. Ko je Fratnik prvič opazil obsežni nos svojega sina, mu je takoj potisnil v roke telovnik in mu rekel, naj obšije gumbnice. Venček je kar prebledel, kajti s tako važnim in težkim delom ga oče še ni mučil. Sicer se je potrudil in nemara je za silo nalogo tudi izvršil, toda Fratnik je zagnal telovnik v kot in se nezaslišano razihtil; pograbil je prot in zapela sta tako mašo, kakršne v Fratnikovi hiši še niso nikdar slišali. Marjanca je vsa zasopla planila v izbo, zgrabila razkačenega mojstra za roko in rekla:

„Zaskozibog, pusti ga no v miru, saj vidiš, da nima nosu za šivanje. Pa tudi trebuh mu nagaja.“

Te besede pa so Fratnika še bolj podžgale.

„Kaj!“ se je zadr. „Nos, kakšen nos? Koren, pa ne nos! In saj ne šiva z nosom, misli pa tudi ne s trebuhom.“

Po tem dogodku je Fratnik popolnoma obupal nad svojim sinom. Venček je sedal k mizi, toda oče ga ni ogovarjal.

„Zame te ni,“ je rekel, „delaj, kar hočeš.“

Venčku se je ob teh besedah zjasnilo srce, vstal je, potegnil robec iz žepa in šel iz izbe.

Na pomlad ga je teta Marjanca vzela s sabo na romanje na Sv. Goro, da bi mu mati božja razbistrila um in ga srečno vodila skozi življenje. Pri tej priliki sta obiskala tudi Gorico in tam sta srečala Zinko, ki je služila v mestu in postala že cela čeča.

„Kaj? To je Venček?“ je rekla in se naglas zasmejala.

„Saj ni nič zrased.“

„Ah.“ je zastokala Marjanca. „Sploh ne vem, če bo kaj iz tega poba. Tak voz. Pa ne da bi človek rekel, da mu kaj manjka.“

„Seveda, seveda, če je le zdrav,“ je rekla Zinka in pogledala v Venčkov trebuh.

„No da, to že,“ je odvrnila Marjanca. „Saj je Robidov Nande tudi tak, pa le živi in rase in pridno dela.“

Venček pa je ves čas molčal in Zinke niti pogledal ni. Videl je samo njene svetle črne čeveljčke, v spominu pa so mu plesala tri rdeča jabolka.

Ko sta se vrnila domov, je Fratnik zbral vso svojo potrpežljivost in vzel Venčka še enkrat v šolo. Tudi Venček se je vestneje in poslušneje oprijel dela. Ker se je pa znova izkazalo, da je vse prizadevanje zaman, ga je oče kmalu pustil pri miru. In saj zdaj je bil Fratnik že star in razočaran nad življenjem. Zgineval je, kakor bi rezali z njega — in na pomlad ga je pobrala pljučnica.

Tako sta ostala Venček in Marjanca sama, kajti Pavla se je bila že zdavnaj poročila. Marjanca je kuhala in skrbela za hišni red, Venček pa je ležal na peči in še vedno jedel suhe večerje. Pa tudi zrasel je. Kakor hitro je oče vzel svojo roko z njega, je švignil kvišku; bil je sicer tenak kakor fižolova raklja, „toda sčasoma bo že za delo,“ je rekla Marjanca. Tudi na dnino je zdaj stopil; kadar je bil doma, ga je pa Marjanca naglala v gozd po drva. V gozdu se je včasih srečal s Petrom, ki mu je govoril o svojih načrtih. Tu pa tam sta naletela na Izidorja, ki je nastavljal zadržalnice zajcem in lisicam.

„Hoho!“ se je pošalil Izidor. „Ali mu razlagaš svoje romane?“

„Kaj pa te briga,“ se je obregnil Peter in potegnil Venca za sabo.

(Dalje)

Žena v industriji in obrti v Sloveniji

Kraigher Vito

Zenam iz „četrtega stanu“ se ni bilo treba boriti za dostop v tovarno in v poklice svojih mož. Gibanj za žensko emancipacijo ne zasledimo med delavskimi ženami; njih je ustroj današnje družbe sam z železno nujnostjo pritegnil v družbeno produkcijo.

To železno nujnost je za delavske žene predstavljala uvedba strojev v proizvodnjo. Z njo je odpadla izključna potreba po mišičastih delavčevih rokah, ki jo je pri mnogih vrstah strojev lahko uspešneje nadomestila gibčnost ženskih, zlasti n. pr. v tekstilni in oblačilni industriji. Delo žen in otrok je bilo na ta način prva posledica uvajanja strojev v proizvodnjo.